

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

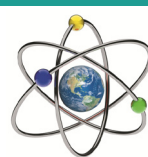

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 224 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies.....	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
Zarina Itolmasova	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
Hasanova Sumanbar Hamroqulovna	

BOSHLANG'ICH MAKTABDA O'ZBEK TILI DARSLARIDA DIFFERENSIAL TA'LIMDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

Rasulova Nozigul Abdivahid qizi

Andijon viloyati Pedagogik mahorat markazi
ta'lim sifati monitoringi bo'limi bosh mutaxassisi

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich maktab 3-sinf onati tili darslarida differensial ta'limni qo'llashning pedagogik shart-sharoitlari ko'rib chiqilgan. O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil qilish uchun ot ismlari mavzusini o'rgatishda differensial yondashuvning samaradorligi va o'quvchilarning bilim darajasini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilindi. Eksperimental tadqiqot natijalari differensial ta'limning ta'lim sifati oshirishdagi afzalliklarini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, differensial ta'lim, faoliyat mezonlari, individual yondashuv, ona tili, ot ismlari, motivatsiya va kognitiv mezon.

Abstract: The article examines the pedagogical conditions for implementing differentiated instruction in native language lessons for third-grade primary school students. It analyzes the effectiveness of the differentiated approach in studying the topic "Nouns" and its significance in improving students knowledge levels, taking into account their individual characteristics. The results of the experimental study confirm the advantages of differentiated instruction in enhancing the quality of education.

Key words: primary education, differentiated instruction, performance criteria, individual approach, native language, nouns, motivation and cognitive criterion.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические условия применения дифференцированного обучения на уроках родного языка в 3 классе начальной школы. Проанализирована эффективность дифференцированного подхода при изучении темы "Имена существительные" и его значимость в повышении уровня знаний учащихся с учётом их индивидуальных особенностей. Результаты экспериментального исследования подтверждают преимущества дифференцированного обучения в повышении качества образования.

Ключевые слова: начальное образование, дифференцированное обучение, критерии деятельности, индивидуальный подход, родной язык, имена существительные, мотивация и когнитивный критерий.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quv jarayonining asosiy maqsadi – har bir o'quvchining qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda muvaffaqiyatli ta'lim, tarbiya va rivojlanish uchun qulay sharoitlar yaratishdir. Ushbu maqsadga erishishda differensial ta'lim muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Boshlang'ich sinflarda o'zbek tili darsi umumiy ta'lim tizimida muhim o'rin tutadi, chunki bu fan o'quvchilarning tilni o'zlashtirish, muloqot ko'nikmalari va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga asos bo'ladi. O'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanish o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan yondashuv orqali ta'lim sifati oshiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Differensial ta'limni joriy etish – bu nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham ta'lim jarayonini takomillashirishga xizmat qiluvchi muhim bosqichdir. Ta'limning differensiallashuvi bilan bog'liq masalalar, ya'ni turli ta'lim tizimlarining xilma-xilligi va o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish bo'yicha tadqiqotlar A.G.As-molov^[1], G.K.Selevko^[8], I.S.Yaxomanskaya^[9], shuningdek, o'zbek olimlari A.Abduqodirov^[10] va M.To'xtaxo'ja-yeva^[11] ishlarida o'z aksini topgan. Zamonaviy pedagogikada differensial ta'limni O.A.Lyashenko^[4], S.V.Maksi-

menko ^[5], E.S.Nichiporenko ^[6], L.A.Petrova ^[7] kabi olimlar o'rganmoqda. O'zbek pedagogikasi nuqtai nazaridan esa, U.Inoyatov ^[12] va Sh.Sharipov ^[13] kabi olimlarning tadqiqotlari bu yo'nalishda muhim hissa qo'shmoqda.

Differensial ta'limning dolzarbligi boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili bo'yicha bilimlarini, xususan, ot ismlari mavzusini o'zlashtirish darajasini oshirishda yaqqol namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasining "Boshlang'ich ta'limning Davlat ta'lim standarti"da ona tili fanining asosiy vazifalaridan biri sifatida o'quvchilarda "o'qishni o'rganish" va tilni o'zlashtirish ko'nikmalarini shakllantirish belgilangan. Ushbu maqolada ona tili darslarida differensial ta'limni qo'llashning pedagogik shart-sharoitlari va ot ismlari mavzusini o'rgatishda uning samaradorligi ko'rib chiqiladi.

Ona tili darslarida ko'pincha o'quvchilarning ko'rgazmali-obrazli fikrlashini rivojlantirishga yetarlicha e'tibor berilmaydi, aksincha, mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga o'tiladi. Bu esa o'quvchilarning individual farqlarini hisobga olishda qiyinchiliklar tug'diradi. Tadqiqotning dolzarbligi ona tili darslarida differensial ta'limdan foydalanish zarurati bilan ta'lim muhitining bu usuldan yetarlicha foydalanmasligi o'rtasidagi ziddiyatda namoyon bo'ladi.

Differensial va individual ta'lim tushunchalari

Olimlar o'rtasida differensial va individual ta'lim tushunchalari bo'yicha turlicha yondashuvlar mavjud. Z.I.Kalmykova ta'limni individuallashtirishni "o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil qilish" deb ta'riflaydi, bu esa har bir o'quvchining potentsial imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun sharoitlar yaratadi [3, 276-bet]. U differensiallashuvni esa "o'rta va yuqori yoshdagi o'quvchilarning o'quv faoliyatini tashkil qilish shakli, ularning moyilliklari, qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga olish" deb hisoblaydi [3].

G.K.Selevko differensial ta'limni "turli maktablar, sinflar va guruhlar uchun ularning kontingenti xususiyatlarini hisobga olgan holda turli ta'lim sharoitlarini yaratish; bir hil guruhlarda o'quv jarayonini amalga oshirishni ta'minlovchi metodik, psixologik-pedagogik va tashkiliy-boshqaruv tadbirlari majmuidir" deb ta'riflaydi [8, 135-bet].

E.A.Vinogradova fikriga ko'ra, differensial ta'lim "o'quvchilarning individual tipologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil qilingan o'quv jarayonidir" [2, 45-bet].

O'zbek olimlaridan A.Abduqodirov ta'limni individuallashtirishni "o'quvchilarning shaxsiy ehtiyojlariga mos keladigan ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish va qo'llash" deb ta'riflaydi. U boshlang'ich ta'limda har bir o'quvchining o'quv imkoniyatlariga mos dars rejalarini tuzish zarurligini ta'kidlaydi [10]. M.To'xtaxo'jayeva esa differensial ta'limni "o'quvchilarning bilim darajasi, qiziqishlari va o'quv uslublariga qarab moslashtirilgan ta'lim sifatini oshirish usuli" sifatida ko'radi [11].

U.Inoyatovning fikricha, o'zbek tili darslarida differensial ta'lim "o'quvchilarning tilni o'zlashtirish darajasiga qarab guruhlash va moslashtirilgan vazifalar orqali ta'lim samaradorligini oshiradi" [12]. Sh.Sharipov esa "differensial ta'lim o'quvchilarning individual farqlarini hisobga olgan holda, ularning o'quv motivatsiyasini oshirishga yordam beradi" deb hisoblaydi [13].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ona tili darslarida differensial ta'lim o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil qilishga imkon beradi. Masalan, ot ismlari mavzusini o'rgatishda o'quvchilarning bilim darajasi va qobiliyatlariga qarab vazifalar turlicha bo'lishi mumkin:

1-misol: Zaif o'quvchilar uchun oddiy vazifa – "Quyidagi so'zlardan ot ismlarini toping: kitob, yugurdi, chiroyli, stol". Bu vazifa oddiy tanish so'zlarni aniqlashga yordam beradi.

2-misol: O'rta darajadagi o'quvchilar uchun – "Berilgan jumlada ot ismlarini aniqlang va ularning sonini o'zgartiring: 'O'rmonda quyon yashaydi'". Bu vazifa jumlada ot ismining rolini tushunishga xizmat qiladi.

3-misol: Kuchli o'quvchilar uchun ijodiy vazifa – "Ot ismlarini ishlatib, o'rmon haqida 3-4 jumla matn yozing". Bu o'quvchilarga mustaqil fikrlash va ijodiy yozish imkonini beradi.

Differensial ta'limning asosiy tamoyillari shaxsga yo'naltirilgan ta'lim mazmunini o'z ichiga oladi, bu esa o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning qiziqishlari va moyilliklarini hisobga olishni nazarda tutadi. Ona tili darslarida bu tamoyil o'quvchilarning tilni o'zlashtirish darajasiga qarab moslashtirilgan mashqlar orqali amalga oshiriladi.

Pedagogik shart-sharoitlar

Ona tili darslarida differensial ta'limni muvaffaqiyatli qo'llash uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni ta'minlash zarur:

- O'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash:** O'qituvchi har bir o'quvchining bilim darajasi, tilni o'zlashtirish qobiliyati, diqqat va xotira xususiyatlarini tahlil qilishi kerak. Masalan, diagnostik testlar orqali

o'quvchilarning ot ismlarini aniqlash va ularning jumlada rolini tushunish darajasi aniqlanadi. A. Abduqodirov bu jarayonda "o'quvchilarning individual farqlarini aniqlash uchun doimiy diagnostika muhim" deb ta'kidlaydi ^[10].

2. **Guruhlash va vazifalarni differensial qilish:** O'quvchilar bilim darajasi va qobiliyatlariga qarab guruhlariga bo'linadi. Har bir guruhga mos vazifalar beriladi. Masalan:
 - Zaif guruh: "Quyidagi so'zlardan jonli ot ismlarini aniqlang: daraxt, bola, it, stol".
 - O'rta guruh: "Jumlada ot ismlarini aniqlang va ularning jinsini belgilang: "Qizaloq bog'da gul terdi".
 - Kuchli guruh: "Ot ismlarini ishlatib, o'zingiz haqingizda qisqa hikoya yozing".
3. **Ko'rgazmali vositalardan foydalanish:** Ona tili darslarida jadvallar, sxemalar va kartochkalar (masalan, ot ismlarini jins va son bo'yicha tasniflash jadvali) turli fikrlash turlariga moslashishga yordam beradi. Masalan, "Jonli va jonsiz ot ismlari" jadvallarini ko'rsatish orqali o'quvchilar mavzuni osonroq tushunadi.
4. **Mustaqillik va yordam darajasini sozlash:** Zaif o'quvchilar uchun o'qituvchi rahbarligida ishlaydigan vazifalar, kuchli o'quvchilar uchun esa mustaqil ijodiy topshiriqlar beriladi. Masalan, zaif o'quvchilarga ot ismlarini aniqlash bo'yicha yordamchi kartochkalar (qoidalar yoki algoritmlar) taqdim etiladi, lekin bu yordam darsdan darsga kamaytiriladi.
5. **Motivatsiyani oshirish:** Ona tili darslarida o'yin elementlari, muhokama va ijodiy vazifalar orqali o'quvchilarning faolligi rag'batlantiriladi. Masalan, "Ot ismlarini ishlatib, sevimli hayvoningiz haqida hikoya aytib bering" kabi vazifalar o'quvchilarni qiziqtiradi. U. Inoyatovning ta'kidlashicha, "motivatsiya o'quvchilarning o'quv jarayoniga faol jalb qilinishini ta'minlaydi" ^[12].
6. **Individual nazorat va baholash:** Ona tili darslarida nazorat o'quvchining rivojlanish jarayonini kuzatishga qaratilishi kerak. Har bir o'quvchining muvaffaqiyati uning oldingi natijalariga nisbatan baholanadi. Masalan, ot ismlarini aniqlash bo'yicha testda o'quvchining oldingi natijasiga nisbatan yaxshilanishi hisobga olinadi.

Kognitiv va faoliyat mezonlari

O'quv faoliyatining ikki asosiy mezon – kognitiv va faoliyat mezonlari – ot ismlari bo'yicha bilimlarni baholashda qo'llaniladi.

1. **Kognitiv mezon:** O'quvchilarning ot ismlari haqidagi bilimlari, ularning jumlada o'ynaydigan roli, xususan va umumiy, jonli va jonsiz ot ismlari, son va kelishik bo'yicha o'zgarishlar, jinslarga tegishlilikni o'z ichiga oladi. Masalan, test vazifasi: "Quyidagi so'zlardan ot ismlarini aniqlang va ularning jinsini belgilang: kitob, qalam, dala, quyosh". Bu mezon o'quvchilarning nazariy bilimlarini tekshiradi.
2. **Faoliyat mezon:** O'quvchilarning ot ismlarini amalda qo'llash ko'nikmalarini tekshiradi. Masalan, vazifa: "Berilgan jumlada ot ismlarini aniqlang va ularni boshqa sonlarda yozing: 'O'quvchi darsda kitob o'qidi'". Bu mezon o'quvchilarning grammatik qoidalarni amaliy qo'llash qobiliyatini baholaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotda 3-sinf o'quvchilarining ot ismlari bo'yicha bilimlari tekshirildi. Kognitiv mezon bo'yicha test ishi o'tkazildi, uning maqsadi o'quvchilarning ot ismlari haqidagi bilimlarini aniqlash edi. Natijalarga ko'ra:

- Eksperimental sinfda 69,6% va nazorat sinfida 58,3% o'quvchilar qisman shakllangan kognitiv mezon darajasiga ega ekanligi aniqlandi.
- Yetarli daraja eksperimental sinfda 17,4%, nazorat sinfida 20,8%.
- Yuqori daraja eksperimental sinfda 13%, nazorat sinfida 16,7%.
- Kognitiv mezon eksperimental sinfda 0%, nazorat sinfida 4,2% da shakllanmagan.

Faoliyat mezon bo'yicha vazifa sifatida o'quvchilarga ot ismlarini boshqa sonlarda ishlatish topshirildi. Natijalar:

- Eksperimental sinfda 69,6%, nazorat sinfida 54,1% qisman shakllangan faoliyat mezon.
- Yetarli daraja eksperimental sinfda 13%, nazorat sinfida 20,8%.
- Yuqori daraja eksperimental sinfda 8,7%, nazorat sinfida 16,7%.
- Shakllanmagan daraja eksperimental sinfda 8,7%, nazorat sinfida 8,3%.

Bu natijalar differensial ta'limning zarurligini ko'rsatadi, chunki ba'zi o'quvchilar oddiy vazifalarni oson bajarar ekan, boshqalari ot ismlarining jumlada rolini tushunishda qiyinchilikga duch kelishini isbotlab bermoqda. Differensial ta'limning afzalliklari quyidagicha izohlash mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslarida differensial ta'lim quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

- Zaif o'quvchilar qo'shimcha yordam oladi, bu ularning muvaffaqiyatsizlikka uchramasligini ta'minlaydi.
- Kuchli o'quvchilar murakkab vazifalar orqali qobiliyatlarini yanada rivojlantiradi.
- O'quvchilarning o'ziga ishonchi va motivatsiyasi mashg'ulot natijasida har tomonlama oshadi.
- Har bir o'quvchi o'z imkoniyatlariga mos ta'lim oladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Differensial ta'lim boshlang'ich sinf ona tili darslarida 3-sinf o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil qilish imkonini beradi. O'quvchilarning bilim darajasiga qarab guruhlash, moslashtirilgan vazifalar, ko'rgazmali vositalar va individual baholash tizimi orqali ta'lim sifati oshiriladi. A.Abduqodirov ta'kidlaganidek, "differensial ta'lim har bir o'quvchining shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga yordam beradi" ^[10]. Sh.Sharipovning fikricha, "o'quvchilarning motivatsiyasi va faolligini oshirishda differensial ta'lim muhim vositadir" ^[13].

Eksperimental tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, differensial ta'lim ot ismlari bo'yicha bilimlarni oshirishda samarali bo'lib, kognitiv va faoliyat mezonlari asosida o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va rivojlantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Асмолов А.Г. Психология личности: учебник / А.Г. Асмолов. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
2. Виноградова Е.А. Модульная технология компетентностного подхода в обучении: методическое пособие. – 3-е издание, испр. и доп. – Омск: ФГОУ СПО "ОКТЭС", 2009. – 220 с.
3. Калмыкова З.И. Психологические принципы развивающего обучения / З.И. Калмыкова. – М., 2009.
4. Ляшенко О. Дифференциация как основополагающий принцип школьного обучения / О. Ляшенко // Педагогика и психология. – 2009. – № 1. – С. 40-45.
5. Максименко С.В. Дифференцированное обучение: к проблеме психологического сопровождения / С.В. Максименко // Начальная школа. – 2009. – № 1. – С. 46-53.
6. Нечипоренко Е.С. Дифференциация – одна из форм инновационных технологий / Е.Орман. – 2011. – № 5. – С. 21-24.
7. Петрова Л. Дифференцированное обучение по особенностям восприятия / Л. Петрова // Начальная школа. – 2007. – № 6. – С. 35-37.
8. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2т.: / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
9. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М.: Сентябрь, 1996. – 96 с.
10. Abduqodirov A. Boshlang'ich ta'limda individual yondashuv. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2005. – 120 b.
11. To'xtaxojayeva M. O'zbek tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Universitet, 2010. – 150 b.
12. Inoyatov U. Ta'limda yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2008. – 200 b.
13. Sharipov Sh. O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish usullari. – Toshkent: O'qituvchi, 2012. – 100 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.